

קרח - שררה אני נותן לכם? עבדות אני נותן לכם!

הרב חיים סבתו

המשבר של קרח ועדתו שונה מכל המשברים האחרים שהיו במדבר. הדרישה לאוכל, הדרישה למים, הפחד ממלחמה, המתאווים - כל אלו היו חטאי העם. מלבד החטאים האלו, היו עוד שני חטאים גדולים - העגל והמרגלים. אולם, המשבר של קרח שונה לחלוטין - יש כאן מאבק על ההנהגה. יש פער גדול בין מה שתופס משה לבין טענת קרח ועדתו. משה אינו מבין מה הבעיה, ומנסה להסביר ולדבר איתם, ובסופו של דבר הוא אינו יודע מה לענות - "יִפְלַע עַל פְּנֵיו" [במדבר טז, ד]. זו אחת הפעמים היחידות שמשה אינו עומד בצד העם אלא מתפלל אל ה' שלא ישמע לתפילתם. צריך להבין, מה עיקרה של הפרשה.

בפרשת שמות, התורה האריכה בסיפור המינוי של משה, מתנהל משא ומתן שבו הקב"ה מפציר במשה לקבל את השליחות והוא משתמט. בקריאת פרשה זו איננו מבינים מה פשר האריכות בתיאור ניסיון השכנוע וההדגשה שה' הכריחו. כאשר אנו מגיעים לפרשת קרח אנו מבינים את פשר האריכות. תפיסת המנהיגות של משה ואהרן הפוכה לחלוטין מתפיסת המנהיגות של דתן ואבירם.

"לֹכַן אַתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ הַנֹּעְדִים עַל ה' וְאַהֲרֹן מֵהוּא כִּי תִלְוֵנוּ עֲלֵינוּ" [שם יא]. משה טוען שתלונתם היא על ה', ובהמשך הוא מחריף את הניסוח: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מִלְּבִי: אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן אֱלֹהִים וּפְקַדְתָּ כָּל הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא ה' שְׁלַחְנִי: וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצֹתָהּ הָאֲדָמָה אֵת פִּיהָ וּבִלְעָה אֶתְּם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מֵיְרֵדוֹ חַיִּים שְׁאֵלָה וַיִּדְעֶתֶם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֵת ה'" [שם כח-ל].

קרח ועדתו רואים את המנהיגות כשררה, ואם מדובר בשררה לכל אחד צריכה להיות האפשרות לשרת במנהיגות. כך תופסים קרח ועדתו את ההנהגה, ולצערנו כך תופסים גם רוב הפוליטיקאים וכן ברבנות בימינו - כל אחד נאבק כדי להיות שר. לעומת זאת, משה בורח מההנהגה. מטילים עליו את ההנהגה כשליחות, מעמיסים עליו את התפקיד. הרמב"ם בהלכות סנהדרין אומר שכל דיין שמשתדל ומתאמץ שימנו אותו להיות דיין, אינו דיין. הדיין צריך לברוח מהדיינות כמה שניתן, עד שחבריו מכריחים אותו להיות דיין. שררה אינה דבר שאדם לוקח לעצמו, וקל וחומר שאינו נאבק עליה. שררה היא דבר שמטילים על האדם חבריו. לאחר שהאדם מסכים לקבל עליו את התפקיד, צריך לנהוג בנשיאותו ביד רמה, אך אסור לא לראות מלכתחילה את התפקיד כשררה.

מסיבה זו, משה אינו מבין כלל את טענת העם. הרי הוא ניסה לברוח ואף ביקש שה' יתן מרוחו עליהם. משה רואה את ההנהגה כעול כבוד, כאשר ישא האומן את היונק. משה נופל על פניו, אין לו מה לומר, משום שהוא אינו תופס את התלונה. אם התפקיד הוא שררה, ודאי שקרח צודק: "כָּל הָעֵדָה כָּלָם קִדְּשִׁים" [שם ג], יש הרבה אנשים ראויים. משה ואהרן רואים את המנהיגות כעבדות, ולכן אהרן שמח בליבו שהמנהיגות הוטלה על משה ולא עליו. מאידך, קרח אינו מבין למה הוא כופר. הוא בסך הכל טוען שאת המנהיגות צריך לחלק בצורה שווה ודמוקרטית. משה יודע שאם תופסים כך את דבריו, כל הבניין קורס - "לֹא ה' שְׁלַחְנִי" [שם כט]. נתינת התורה כולה היא שליחות, ולא אינטרסים. אם לא יקרה דבר יוצא דופן, כל התורה תקרוס.

ישנו גבול דק בין אמירה שתנא או אמורא פסק על פי תפיסת עולמו לבין אמירה שהוא פסק מאינטרס אישי. אם מדובר באינטרס פירוש הדבר שאין אמן במוסרי השמועה, ואין בסיס לכל התורה. מסיבה

זו, משה תופס שיש מרד על ה'. ההנהגה היא שליחות שהוטלה על ידי ה', והמרידה בהנהגה היא מרידה בה'. קרח אינו רוצה כלל לערער על התורה, אלא רק רוצה לחלוק את המנהיגות והשררה. "וַיֹּאמֶר אֶל ה' אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם" [שם טו] - לא די בניצחון של המנהיגות. העדפה בלבד לא תוכיח כלום. משה רוצה אירוע יוצא דופן שיוכיח שהמנהיגות היא מושג שונה לגמרי ממחשבת העם.

הרמח"ל במסילת ישרים טוען שהמבחן האם בקשת המעלה היא אינטרס או לא, הוא תגובתו של האדם כאשר הוא שומע שאדם אחר זכה לאותה המעלה. אם האדם שמח - סימן שלא ביקש שררה, ואם הוא עצוב - סימן שהוא מבקש להתעלות על אחרים. כך טען משה: "וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלֵאָם: וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אֶתָּה לִי וַיְמִי יִתֵּן כָּל עַם ה' נְבִיאִים כִּי יִתֵּן ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם" [שם יא, כח-כט].

"הַמַּעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לְעַבְד אֶת עֲבַדְת מִשְׁפָּן ה' וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם: וַיִּקְרַב אֶתְּךָ וְאֶת כָּל אַחֲיֶךָ בְּנֵי לֵוִי אֶתְּךָ וּבִקְשָׁתֶם גַּם כְּהֵנָּה" [שם טז, ט] - הלויים הם משרתים, אם קרח ועדתו מחפשים את קירבת ה', הם צריכים להיות שמחים בכך שה' קירבם לעמוד לפני העדה לשרתם. אך קרח ועדתו אינם מבקשים תפקיד השירות, אלא רק את השררה - "וּבִקְשָׁתֶם גַּם כְּהֵנָּה" [שם י].

הפער הוא בתפיסת התפקיד. כל שליחות באשר היא אדם לא לוקח לעצמו, אלא מטילים עליו אותה בכח. אין מדובר במשחק או בהצגה גרידא, אלא בראייה אמיתית של המנהיגות כעול וכעבדות. כאשר חכמים רוצים לאפיין את מחלוקת קרח הם מכנים אותה "מחלוקת שאינה לשם שמים" [אבות ה, ז] - מחלוקת שנובעת מאינטרס צר ואישי. לעומת תפיסה זו, התורה מדגישה: "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִיו מְאֹד מְכַל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" [במדבר יב, ג], משה מעולם לא חיפש שררה. זהו הא"ב של הלכות הנהגת ציבור.